

**Голові
разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022**

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія, філософія культури), доцента, професора кафедри теорії культури і філософії науки навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Титар Олени Володимирівни на дисертаційну роботу **Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва»** подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертація присвячена актуальній темі, а саме філософському розгляду Digital Humanities, його формування та функціонування. Digital Humanities розглядаються як новий простір епістемологічних трансформацій гуманітарного знання, у межах якого переосмислюються уявлення про раціональність, герменевтику і критичне мислення

Зокрема критикується точка зору про Просвітництво лише як проєкт великих поневолюючих наративів, де інформаційне представництво

розглядається як самоціль, натомість пропонується нова теорія, що заснована на внутрішній діалектичній суперечності «цифрового Просвітництва», зокрема зростанням напруження між демократизацією доступу до знання та відтворенням цифрової нерівності, в тому числі зростанням алгоритмічних форм контролю та управління знанням. Існуючі теоретичні роботи з філософії не достатньо глибоко розглядають питання цифровізації, а також не враховують низку факторів нової динаміки гуманітарного знання, що осмислюють філософію суспільства у зв'язку з новітніми технологіями, тому постає необхідність такого дослідження.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація представляє собою самостійне, завершене та цілісне наукове дослідження. Текст роботи добре структурований, викладений професійною філософською мовою, відрізняється високим рівнем методологічної культури та науковим стилем мовлення. Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, чотирьох розділів, кожен з яких має підрозділи, містить загальні висновки та висновки до кожного підрозділу, списку використаних джерел, додатку. Висновки дисертаційної роботи підкреслюють наукову новизну проведених досліджень та логічно виходять із викладеного матеріалу, достатньо повно його відображають, дають відповідь на поставлені в роботі мету та завдання дослідження.

Перелік використаної літератури включає 258 джерел, додатки містять список публікацій здобувача за темою дисертації. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму, здійсненого автором дослідження.

Перший розділ «Digital Humanities: філософська концептуалізація феномену» присвячений новітньому тлумаченню задач гуманітарної теорії на основі критики лінійних моделей репрезентації знання. Натомість як

альтернатива в такому прочитанні пропонується багатовимірні моделі репрезентації знання з гіпертекстовою, модульною, багат шаровою структурою, візуалізація як методу дослідження та представлення гуманітарного знання, переосмислення процесу інтерпретації в гуманітарному знанні (с.28, тут і надалі посилання налається на дисертацію).

Наголошується, що методологічна трансформація пов'язана з переходом від індивідуальної до колаборативної моделі дослідження (від індивідуальної науки до колективної). Розглянуті такі методологічні принципи Digital Humanities як масштаб, формалізація, обчислення (с.38-41), особливості теоретизування в цифрових моделях (с.42-57), в тому числі проблема «неявного знання» людини, що не можна передати через цифровізацію.

У другому розділі «Проект Просвітництва та його трансформація в цифрову епоху» аналізується теорія і практика просвітницького проекту з його рисами раціональності, автономії, універсалізму. Услід за Голумбі та Флоріді, автор стверджує, що «інтелектуальні зусилля Булля, Тюрінга й фон Неймана стали логічним завершенням просвітницького проекту раціоналізації світу, де цифровізація виступає як фінальна стадія встановлення обчислювального контролю над дійсністю. Схожої позиції дотримується і Лучано Флоріді, розглядаючи цифрову революцію як «четверту революцію», що радикалізує просвітницький ідеал. У його трактуванні цифрові технології доводять раціональний контроль над світом до абсолюту завдяки безпрецедентним можливостям аналізу масивів даних (Big Data)» (с.86 дисертації, далі посилання по тексту дисертації). На основі цього автор робить висновок про важливість співвідношення раціональності й алгоритмічного мислення, в тому числі збереження автономії людини у цифровому світі.

Автор відстоює точку зору, що Digital Humanities можна розглядати як сучасне втілення і трансформацію просвітницького ідеалу демократизації та прозорості знання, але вже у формі цифрового доступу до культурних артефактів і інструментів їх аналізу (с.97-114), побудову нових цифрових спільнот (с.115-124).

Третій розділ присвячений «Критичному аналізу Digital Humanities через призму філософії Просвітництва» та постгуманістичній трансформації суб'єктивності, в тому числі йде звернення до цифрової медіації, поширення моделей розподіленого авторства та алгоритмічної гетерономії.

Четвертий розділ присвячений новій цифровій епістемології та можливості філософування цифрових феноменів, появі нових «когнітивних ансамблів» (cognitive assemblages) (с.177). В тому числі і заснованих на мультимодальності аргументації нових форм доказовості й переконливості в цифрових дослідженнях.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна робота відповідає темі науково-дослідної роботи кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності». (№ д/р 0125U003337), керівник – професор кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада, д. філос. наук, доцент Перепелиця О.М.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Висловлені положення та рекомендації відзначаються достовірністю.

Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження і публікаціями С. С. Беднарського дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є фундаментальним й ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети. Робота С. С. Беднарського має чітку структуру дослідження, послідовність та аргументованість положень дисертації.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних підходів й методів наукового осмислення соціально-культурних та антропологічних явищ. При написанні дисертації С.С.Беднарський застосував сучасні методи дослідження, логіка дослідження спирається на діалектичний підхід як рамковий принцип, що дозволяє осмислити суперечливий характер взаємодії між просвітницькими ідеалами й цифровими трансформаціями сучасності, також застосований герменевтичний підхід, що дозволив інтерпретувати концепти Digital Humanities у контексті їхнього соціокультурного функціонування. Додатково для реконструкції філософських засад проєкту Просвітництва та їх зв'язку з епістемологічними настановами цифрової гуманітаристики застосовані метод концептуального аналізу понять та елементи дискурсивного аналізу.

Викладення матеріалу, майстерно проведене обґрунтування висновків свідчить про глибокі фахові знання С.С. Беднарського. стосовно питань, що вивчались в дисертаційному дослідженні. Загалом аргументація та обґрунтування висновків подані чітко, фахово та послідовно. Висновки дисертаційної роботи відповідають завданням, є цікаві, обґрунтовані і вагомі у змісті поставлених завдань.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних підходів й методів наукового осмислення цифрової гуманітаристики.

За змістом дисертація розкриває обрану тему, в цілому вирішує поставлену мету та завдання дослідження. Дисертація структурована відповідно плану. Стиль викладення матеріалу відрізняється науковістю, логічністю, послідовністю.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Наукова новизна полягає в тому, що дана дисертація є комплексним дослідженням з філософської концептуалізації Digital Humanities як сучасної форми трансформації проєкту Просвітництва в умовах цифрової культури, що дає змогу виявити епістемологічні, соціально-політичні й нормативні зсуви гуманітарного знання в цифрову добу.

Здійснено цілісний філософський аналіз Digital Humanities як культурно й епістемологічно зумовленого поля гуманітарного пізнання, що перебуває у концептуальному діалозі з проєктом Просвітництва, у зв'язку з цим дисертантом розроблено аналітичну модель трансформації просвітницьких та неопросвітницьких ідеалів в новому «цифровому Просвітництві».

Важливими для становлення нового філософського знання виглядають запропоновані С. С. Беднарським філософські інтерпретації методологічних принципів Digital Humanities (зокрема distant reading, cultural analytics, data visualization) у контексті зміни типів раціональності та поєднання теоретичних і практичних підходів до аналізу цифрових архівів і бібліотек як функціональних аналогів просвітницьких енциклопедичних проєктів.

6. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих автором результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні положення, мають теоретикоприкладну спрямованість і можуть бути використані у освітньому процесі – як основа для подальших філософських дослідженнях цифрової культури, методології Digital Humanities, теорії публічної сфери, а також у міждисциплінарних студіях, присвячених проблемам знання, раціональності й культури в умовах цифрової трансформації.

Практичне значення роботи також полягає у можливості застосування її висновків у розробці й критичній оцінці цифрових гуманітарних проєктів, цифрових архівів і освітніх платформ, орієнтованих на демократизацію знання, розвиток критичного мислення й розширення публічного доступу до культурної спадщини. Матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні курсів з філософії культури, філософії науки, цифрової гуманітаристики.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертація оформлена відповідно наказу №40 МОН України від 12.01.2017 року. Мета наукової роботи досягнута. Завдання виконані у повному обсязі. Принципових і суттєвих зауважень до роботи не виникло, всі розділи були оцінені позитивно.

При рецензуванні роботи виникли деякі запитання, які пропонується обговорити в рамках наукової дискусії:

- 1) Більш докладно поясніть, в чому полягає діалектика в концепції «масштабованого читання» (scalable reading) (Лев Манович), в чому його принципова різниця з машинним читанням.
- 2) На яких принципах заснована ідея «критичного цифрового космополітизму» (с.97).
- 3) Як можуть поєднуватись цифрова демократизація та технічна непрозорість, в чому об'єктивність такої суперечності.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

Зміст дисертації засвідчує, що дисертація С. С. Беднарського являє самостійну завершену наукову працю, в якій представлено авторське розв'язання окреслених завдань. Висловлені автором гіпотези, висновки, узагальнення підтверджуються отриманими результатами дослідження.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 - Гуманітарні науки за спеціальністю 033- Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.).

Офіційний рецензент:

Професор кафедри теорії культури і філософії
науки ННІ філософії, культурології, політології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

доктор філософських наук, доцент

Олена ТИТАР

ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	ТИТАР ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА
РНОКПП	2817217367
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	14:47:07 22.06.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F040000007A19FF01AE30F906
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Надії Корабльовій
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, доцента кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора
Й. Б. Шада Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидата
філософських наук, Ільїна Іллі Вікторовича на дисертаційну роботу
Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 033 – Філософія

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертація Сергія Сергійовича Беднарського «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» вирізняється високою актуальністю, оскільки присвячена осмисленню цифрової трансформації гуманітарного знання та змін у сучасній культурі й науці. Важливо, що автор розглядає Digital Humanities не як сукупність технічних інструментів, а як новий режим гуманітарного пізнання, який трансформує уявлення про раціональність, інтерпретацію, авторство та публічність знання. Робота вдало поєднує аналіз цифрової гуманітаристики з філософським осмисленням проєкту Просвітництва та демонструє близькість до сучасних метамодерних підходів, для яких характерні методологічний плюралізм, міждисциплінарність і прагнення до синтезу різних форм знання.

Суттєвою перевагою дисертації є увага автора до соціально-політичних і аксіологічних аспектів цифрової гуманітаристики. Автор переконливо показує, що Digital Humanities пов'язані з питаннями цифрової нерівності, алгоритмічного контролю, доступу до знання та епістемічної справедливості. Особливо важливим є те, що дослідження не обмежується абстрактною теорією, а розглядає цифрову гуманітаристику як простір взаємодії технологій, культури, політики й гуманістичних цінностей. Водночас робота цікава залученням сучасних матеріалістичних підходів і нового матеріалізму, що дозволяє осмислювати цифрові платформи, алгоритми й медіа як активних учасників виробництва знання. У підсумку дисертація є концептуально

цілісним і методологічно продуманим дослідженням, яке робить вагомий внесок у розвиток філософії цифрової культури та сучасної гуманітаристики.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» представляє собою самостійне, завершене та цілісне наукове дослідження, виконане за спеціальністю 033 Філософія у галузі знань 03 Гуманітарні науки. Робота присвячена актуальній філософській проблематиці — осмисленню Digital Humanities не як сукупності цифрових інструментів, а як специфічного режиму гуманітарного пізнання в умовах діджиталізації, цифрової трансформації науки, культури та освіти. Особливо важливо, що цифрова гуманітаристика розглядається автором крізь призму проєкту Просвітництва, тобто у зв'язку з питаннями раціональності, публічності, універсальності знання, автономії суб'єкта та критичного мислення в цифрову епоху.

Текст дисертації добре структурований, викладений фаховою філософською мовою, відзначається належним рівнем методологічної культури, послідовністю аргументації та науковим стилем мовлення. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, кожен з яких має підрозділи, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатка. У першому розділі здійснено філософську концептуалізацію феномену Digital Humanities, розкрито його генеалогію, епістемологічні засади, проблему цифрової герменевтики та алгоритмічної інтерпретації. У другому розділі реконструйовано проєкт Просвітництва та простежено його трансформацію в цифрову епоху. У третьому розділі подано критичний аналіз Digital Humanities через призму філософії Просвітництва, зокрема у зв'язку з проблемами автономії суб'єкта, інструментальної раціональності, універсалізму та культурної гегемонії. У четвертому розділі автор переходить до осмислення цифрового як предмета філософування, розглядаючи нову цифрову епістемологію, етику Digital Humanities та політичну філософію цифрової гуманітаристики.

Висновки дисертаційної роботи підкреслюють наукову новизну проведеного дослідження та логічно впливають із викладеного матеріалу. Вони достатньо повно відображають зміст роботи, дають відповідь на поставлені мету та завдання дослідження, а також демонструють цілісність авторської концепції. Здобувач послідовно доводить, що Digital Humanities можуть бути осмислені як форма сучасної трансформації проєкту Просвітництва: з одного боку, вони продовжують просвітницькі

ідеали відкритості, доступності та систематизації знання, а з іншого — виявляють нові суперечності цифрової культури, пов'язані з алгоритмічним контролем, цифровою нерівністю, платформною логікою та зміною статусу гуманітарної інтерпретації.

Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, з них 187 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 258 найменувань. Додаток містить список публікацій здобувача за темою дисертації. Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття, а структура роботи відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження: від аналізу Digital Humanities як сучасного гуманітарного поля — до філософської реконструкції Просвітництва, критики цифрової раціональності та формулювання засад цифрової епістемології, етики й політичної філософії Digital Humanities.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна робота Сергія Сергійовича Беднарського виконана в межах науково-дослідної теми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності» (№ д/р 0125U003337).

Зв'язок дисертаційної роботи з цією темою є безпосереднім і змістовно обґрунтованим. Дослідження Digital Humanities та проєкту Просвітництва розгортається саме як філософська інтерпретація сучасного світу, в якому класичні ідеали раціональності, автономії, публічності та універсальності знання зазнають переозначення в умовах цифрової культури. Робота поєднує аналіз класичної філософської спадщини Просвітництва з осмисленням постсучасних цифрових форм гуманітарного знання, що повністю відповідає змістовному спрямуванню зазначеної науково-дослідної теми.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Висловлені у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації відзначаються достатнім ступенем обґрунтованості. Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження і публікаціями Сергія Сергійовича Беднарського дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є ґрунтовним, концептуально послідовним і філософськи вмотивованим. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти визначеної мети — визначити Digital Humanities як сучасне гуманітарне поле знання крізь призму проєкту Просвітництва і виявити концептуальні, епістемологічні та соціокультурні взаємозв'язки між цифровою гуманітаристикою й просвітницькими ідеалами раціональності, публічності та доступності знання.

Методологічною основою дослідження є комплекс філософських підходів і методів, релевантних для аналізу Digital Humanities як сучасного гуманітарного феномену. Автор застосовує діалектичний підхід як рамковий принцип, що дозволяє осмислити суперечливий характер взаємодії між просвітницькими ідеалами та цифровими трансформаціями сучасності. У роботі також використано порівняльний метод — для зіставлення класичних просвітницьких моделей виробництва й поширення знання із сучасними цифровими гуманітарними практиками; герменевтичний підхід — для інтерпретації текстів і концептів Digital Humanities у контексті їхнього соціокультурного функціонування; метод концептуального аналізу понять — для реконструкції філософських засад проєкту Просвітництва; елементи дискурсивного аналізу — для виявлення структур влади й знання в цифровому середовищі та аналізу трансформацій публічної сфери.

Обґрунтованість висновків забезпечується тим, що автор послідовно співвідносить теоретичні положення із заявленими завданнями. У роботі окреслено філософські засади проєкту Просвітництва, проаналізовано становлення та розвиток Digital Humanities, досліджено трансформації раціональності в умовах цифрових методів аналізу, здійснено порівняння просвітницьких і сучасних цифрових практик систематизації знання, розглянуто зміни публічної сфери в умовах цифрових комунікацій, а також виявлено критичні аспекти Digital Humanities, пов'язані з цифровою нерівністю, алгоритмічною раціональністю і новими формами контролю.

Викладення матеріалу, проведене обґрунтування висновків і послідовність дослідницької логіки свідчать про глибокі фахові знання Сергія Сергійовича

Беднарського з питань, що вивчались у дисертаційному дослідженні. Висновки логічно впливають із викладеного матеріалу, достатньо повно його відображають і дають відповідь на поставлені в роботі мету та завдання дослідження.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

За змістом дисертація розкриває обрану тему, в цілому вирішує поставлену мету та завдання дослідження. Дисертація структурована відповідно до авторського задуму. Стиль викладення матеріалу відзначається науковістю, логічністю та послідовністю. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Наукова новизна полягає в тому, що у дисертації здійснено філософську концептуалізацію Digital Humanities як сучасної форми трансформації проєкту Просвітництва в умовах цифрової культури. Автор розглядає цифрову гуманітаристику не як набір технічних методів, а як культурно й епістемологічно зумовлене поле гуманітарного пізнання, у межах якого змінюються уявлення про раціональність, інтерпретацію, публічність, універсальність знання та критичне мислення.

Одним із ключових результатів дисертації є розроблення концепції «цифрового Просвітництва» як аналітичної моделі, що демонструє одночасне продовження і трансформацію класичних просвітницьких ідеалів у цифрову добу. У межах цієї концепції Digital Humanities постають як простір, у якому ідеали відкритості, систематизації та демократизації знання зберігають свою значущість, але реалізуються вже в нових умовах — через цифрові архіви, бази даних, алгоритмічні моделі, візуалізацію, культурну аналітику, distant reading та інші цифрові методи гуманітарного аналізу.

Важливим науковим результатом є філософська інтерпретація методологічних принципів Digital Humanities у контексті зміни типів раціональності. Автор показує перехід від лінійної та ієрархічної моделі раціональності до мережевої, реляційної та процедурної. Це дозволяє по-новому осмислити гуманітарне пізнання в умовах цифрової культури, де знання дедалі частіше виробляється не лише через індивідуальну інтерпретацію, а й через взаємодію людини, алгоритму, інтерфейсу, моделі та масивів даних.

До нових результатів належить також обґрунтування підходу до аналізу цифрових архівів і бібліотек як функціональних аналогів просвітницьких енциклопедичних проєктів. Автор переконливо показує, що цифрові архіви не є

нейтральними сховищами інформації, а виступають формами організації, систематизації та контекстуалізації знання. Вони продовжують універсалістську настанову Просвітництва, однак водночас змінюють самі умови доступу до знання, його видимості, класифікації та інтерпретації.

Суттєве значення має виявлення внутрішніх діалектичних суперечностей «цифрового Просвітництва». У роботі показано напруження між демократизацією доступу до знання і відтворенням цифрової нерівності, між розширенням можливостей критичного мислення і зростанням алгоритмічних форм контролю, між відкритістю цифрових гуманітарних практик і залежністю від платформних інфраструктур. Саме завдяки такому критичному підходу дисертація не перетворюється на апологію цифровізації, а зберігає філософську дистанцію щодо її наслідків.

Науково вагомим є також аналіз Digital Humanities у зв'язку з проблемами автономії суб'єкта, інструментальної раціональності, універсалізму та культурної гегемонії. Автор показує, що цифрова гуманітаристика не лише розширює можливості гуманітарного знання, але й ставить перед ним нові етичні, політичні та епістемологічні виклики. У цьому контексті особливого значення набувають розділи, присвячені цифровій етиці, політичній філософії Digital Humanities і новій цифровій епістемології.

6. Дотримання академічної доброчесності.

У титульній частині дисертації зазначено, що дисертація містить результати власних досліджень, а використання ідей, результатів і текстів інших авторів має посилання на відповідне джерело. На підставі вивчення тексту дисертації та наукових праць здобувача можна стверджувати, що робота має самостійний характер, містить авторську постановку проблеми, власну дослідницьку логіку та оригінальні концептуальні узагальнення щодо Digital Humanities, проєкту Просвітництва, цифрової раціональності, цифрової публічності, цифрової герменевтики та «цифрового Просвітництва».

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у фахових наукових публікаціях здобувача та апробовані на наукових конференціях. За темою дисертації опубліковано 5 праць у виданнях, внесених до переліку фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», а також матеріали, що засвідчують апробацію результатів дослідження. Це підтверджує, що результати роботи були представлені у фаховому академічному середовищі.

За наданими матеріалами дисертаційна робота оформлена як самостійне кваліфікаційне наукове дослідження. Остаточне підтвердження відсутності текстових запозичень має здійснюватися на підставі відповідного Протоколу контролю оригінальності, виконаного уповноваженою антиплагіатною системою. За умов наявності позитивного протоколу перевірки оригінальності дисертація може бути визнана такою, що відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих автором результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні положення мають теоретико-прикладну спрямованість і можуть бути використані у подальших філософських дослідженнях цифрової культури, методології Digital Humanities, теорії публічної сфери, філософії науки, філософії технологій, медіатеорії та філософської антропології. Робота поглиблює розуміння епістемологічних, нормативних і соціально-політичних наслідків цифровізації гуманітарного знання, а також уточнює роль гуманістичних цінностей у контексті технологічного розвитку.

Результати дисертації можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання курсів з філософії культури, філософії науки, філософії технологій, цифрової гуманітаристики, теорії медіа, філософської антропології та сучасної соціальної філософії. Матеріали дослідження можуть бути залучені до розроблення освітніх компонентів, присвячених цифровій культурі, трансформаціям гуманітарного знання, алгоритмічній раціональності, цифровій публічності, критичному мисленню та етиці цифрових гуманітарних практик.

Практичне значення роботи полягає також у можливості застосування її висновків під час розробки й критичної оцінки цифрових гуманітарних проєктів, цифрових архівів, електронних бібліотек та освітніх платформ, орієнтованих на демократизацію знання, розвиток критичного мислення і розширення публічного доступу до культурної спадщини. Запропонована в роботі критична оптика дозволяє оцінювати не лише технічну ефективність цифрових гуманітарних проєктів, але і їхні етичні, політичні та епістемологічні наслідки.

Окреме практичне значення мають положення дисертації, пов'язані з аналізом цифрової нерівності, алгоритмічного контролю, цифрової публічності та етики Digital Humanities. Вони можуть бути використані для формування більш відповідальних підходів до організації цифрових архівів, гуманітарних баз даних, освітніх платформ і

цифрових дослідницьких інфраструктур. Таким чином, дисертація має значення не лише для академічної філософії, а й для ширшого осмислення того, як гуманітарне знання може зберігати критичний, публічний і емансипаторний потенціал у цифрову добу.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У дисертації Digital Humanities розглядаються переважно як об'єкт філософської рефлексії та як простір трансформації гуманітарного знання, однак недостатньо уваги приділено питанню того, як цифрові технології змінюють саме філософування як практику. Інакше кажучи, у роботі цифровізація переважно аналізується на рівні культури, архівів, комунікацій, публічної сфери та гуманітарних інфраструктур, однак майже не порушується питання про те, чи змінює комп'ютер сам акт філософського мислення, читання та письма. Складається враження, що навіть у контексті цифрової гуманітаристики філософія продовжує мислитися передусім як сфера близького читання, обмеженого корпусу текстів та індивідуальної герменевтичної роботи людини. Водночас сучасні корпусні, алгоритмічні та мережеві методи вже сьогодні створюють умови для трансформації історико-філософських досліджень, аналізу великих масивів текстів, виявлення семантичних патернів, колокацій та структур аргументації, що потенційно змінює саму епістемологію філософського дослідження (про це хоча і вказано, але це не використано в самій роботі). У цьому контексті хотілося б побачити більш розгорнуту рефлексію щодо того, чому «цифрове філософування» не стало формою філософування в самій роботі про цифрове просвітництво. Іншими словами, в музиці до появи комп'ютерної програми Pro Tools музиканти працювали з аналоговими плівками, які потрібно було фізично різати, склеювати й перезаписувати, тоді як цифрові студії перетворили звук на гнучкий цифровий матеріал для швидкого монтажу, копіювання та аналізу. Так само Digital Humanities могли б перетворити філософські тексти на матеріал для корпусного, алгоритмічного й мережевого аналізу, однак у дисертації цифрове філософування майже не змінює саму практику філософського дослідження.

2. У роботі активно використовуються сучасні дослідження, присвячені Просвітництву, цифровій гуманітаристиці та цифровій культурі, однак майже відсутній аналіз того, як саме філософи працювали або намагалися працювати з комп'ютерними технологіями в контексті власної інтелектуальної практики. Навіть згадки про Роберто Бузу, акторно-мережеву теорію чи Бернара Стіглера залишаються радше загальними та не переходять у розкриття значення їхніх проєктів для становлення цифрової філософії

або технологізації читання. Тим часом саме ця проблематика є надзвичайно важливою для осмислення Digital Humanities як не лише культурного, але й епістемологічного феномена. Наприклад, аналіз ставлення Жака Дерріда, Жюльєна Делеза чи Жана Бодрієра до комп'ютерів показує парадоксальну ситуацію: філософи, які деконструювали антропоцентризм і наголошували на ролі технічних медіумів у формуванні суб'єкта, водночас виявляли значний скепсис щодо використання комп'ютерів для аналізу тексту та виробництва філософського знання (хоча, наприклад, Дерріда все ж таки користувався комп'ютером і навіть шукав відповідні слова в філософських творах). Натомість такі автори, як Андре Робіне (історико-філософські праці якого схвалював Жиль Дельоз), Бернар Стіглер, Жан-Люк Маріон, Бруно Латур тощо фактично поставили питання про можливість технологізації читання, комп'ютеризації історико-філософського дослідження та зміни самого статусу читача й дослідника в цифрову епоху. Тому залучення цієї проблематики могло б суттєво підсилити дисертацію, особливо в контексті того, як Digital Humanities трансформують не лише гуманітарне знання загалом, а й безпосередньо філософську практику.

3. У роботі зазначається, що автором розроблено концепцію «цифрового Просвітництва» як аналітичну модель для осмислення трансформації гуманістичних ідеалів у цифрову епоху. Водночас сам термін “Digital Enlightenment” вже використовується в сучасних дослідженнях цифрової культури, зокрема в межах проєкту “Digital Enlightenment Forum Yearbook” (з 2012 року). У зв'язку з цим у подальших дослідженнях було б важливо більш чітко співвіднести авторську концептуалізацію з уже наявними підходами, продемонструвати її відмінності, новизну та специфіку.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не впливають на завершеність дисертаційного дослідження, не знижують обґрунтованості одержаних результатів та не применшують їх наукової і практичної значущості.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

Сергій Сергійович Беднарський представив цілком самостійну й завершену кваліфікаційну наукову працю, ретельно виконавши завдання з філософського осмислення Digital Humanities у контексті проєкту Просвітництва, що повністю відповідає заявленій темі дослідження.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та теоретичною і практичною значущістю дисертаційна робота Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що відповідає вимогам до кваліфікаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а також оформлена відповідно до Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 р. № 759).

Офіційний рецензент:

доцент кафедри теоретичної і практичної
філософії імені професора Й. Б. Шада
філософського факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
кандидат філософських наук,

Ілля ІЛЬІН

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 12:23:06 10.07.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія Ільїн-Беднарський.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 32.3 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія Ільїн-Беднарський.docx
Розмір файлу без підпису: 29.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ІЛЬІН ІЛЛЯ ВІКТОРОВИЧ
П.І.Б.: ІЛЬІН ІЛЛЯ ВІКТОРОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3233018752
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 12:23:03 10.07.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000001A0D3B01CBA69707
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Серійний номер носія особистого ключа: 011
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: 3 повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.07.08 13:00

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора філософських наук (спеціальність 09.00.10 – філософія
освіти), професора, завідувача кафедри
української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури
Карпець Любові Анатоліївни
про дисертацію С.С.Беднарського
«Digital Humanities та проєкт Просвітництва»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
033 Філософія (галузь знань 03 Гуманітарні науки)

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність обраної С.С.Беднарським теми дослідження зумовлена глобальними трансформаціями сучасного соціокультурного та наукового простору, що розгортаються під впливом тотальної цифровізації. Стрімке впровадження комп'ютерних методів у гуманітарні науки призвело до формування міждисциплінарного поля *Digital Humanities*, яке на сьогодні вже неможливо розглядати лише як прикладний технічний інструментарій. Сучасні виклики – такі як автоматизація інтерпретаційних практик, експансія алгоритмічних форм контролю, цифрова нерівність та розмивання класичних кордонів публічної сфери – вимагають глибокої філософської рефлексії. Рецензоване дослідження вчасно реагує на цей запит, пропонуючи нелінійний погляд на цифрову гуманітаристику як на простір масштабних епістемологічних зрушень, де переозначаються самі засади людського мислення, автономності суб'єкта та збереження культурної спадщини в епоху штучного інтелекту й метамодерну.

Цінність та своєчасність роботи полягає у виборі оригінальності методологічної рамки – проєкту Просвітництва. Автор абсолютно виправдано відходить від суто історичної реконструкції просвітницьких ідей, натомість застосовуючи їх як дієву концептуальну матрицю для аналізу цифрової сучасності. Актуальність такого підходу зумовлена гострою потребою подолати кризу інструментального розуму та технодетермінізму. Зіставлення класичних ідеалів (раціональності, універсальності знання, автономії суб'єкта) із практиками *Digital Humanities* дає підстави дисертанту розкрити складну діалектику спадкоємності та розриву з традицією Modernity. Це дає змогу побачити в цифровій гуманітаристиці не заперечення гуманізму, а модель «рефлексивного (або цифрового) Просвітництва», що прагне інтегрувати новітні технології з критичним мисленням, етикою турботи та епістемологічним плюралізмом.

З практичного та академічного погляду тема дослідження є надзвичайно актуальною для розбудови сучасної філософії культури та науки. В умовах необхідної адаптації гуманітарного знання до мережевих моделей співтворення, мультимодальних текстів та розподіленої суб'єктності (взаємодії людини й технологічних систем), робота С. С. Беднарського закладає міцне підґрунтя для критичної філософії *Digital Humanities*. Окреслені автором виклики та принципи (зокрема, емансипаторна орієнтація та протидія епістемічній несправедливості) мають велике значення для експертної оцінки цифрових архівів, розробки освітніх платформ і деколонізації медіапростору. Усе це свідчить про високий ступінь актуальності, вагому теоретичну та практичну значущість рецензованої дисертації.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення

Робота постає як комплексне, логічно вивірене філософське дослідження, у якому органічно поєднуються історико-філософський, епістемологічний та соціокультурний підходи. Структура дисертації повністю відповідає поставленій меті та завданням, які здобувач розкриває за чіткою внутрішньою

логікою: від окреслення філософських засад Просвітництва та генезису Digital Humanities до виявлення критичних аспектів алгоритмічної раціональності й визначення меж інтерпретації цифрової гуманітаристики.

Аспекти новизни повністю підтверджено змістом роботи. Зокрема, аналізуючи теоретико-методологічні засади, автор переконливо обґрунтовує, що проєкт Просвітництва є не стільки історичним об'єктом реконструкції, скільки дієвою концептуальною рамкою для виявлення сталих принципів гуманітарного мислення в цифровому середовищі. Особливої уваги заслуговує аналіз трансформації типів раціональності під впливом методів *distant reading* та *cultural analytics*, де автор фіксує перехід від ієрархічних моделей знання до мережових та реляційних.

Здобувач детально розглядає соціокультурні виміри цифрового середовища, зіставляючи класичні просвітницькі енциклопедичні інтенції із сучасними практиками формування цифрових архівів. Важливим досягненням автора є експлікація трансформацій публічної сфери. Беднарський С. С. демонструє глибоку філософську культуру, аналізуючи внутрішні суперечності «цифрового Просвітництва» (зокрема, явища цифрової нерівності, алгоритмічного контролю та нових форм управління знанням).

Категоріальний апарат, яким оперує автор, виокреслюється точністю та повною відповідністю стилю і мові сучасного філософського дискурсу. Робота побудована на засадах системності й іманентного підходу, що уможливило уникнення поверхового опису технічних інновацій і натомість дало їм глибоку соціокультурну та антропологічну оцінку.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

На користь актуальності та плановості досліджуваної проблеми свідчить те, що дисертація виконана у межах науково-дослідної теми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності» (№ д/р 0125U003337), які пов'язані з

філософським аналізом трансформацій культури, науки й освіти в інформаційному суспільстві, де здобувач виступав виконавцем окремих дослідницьких напрямів.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Беднарського С.С., характеризуються високим ступенем обґрунтованості, що логічно впливає з комплексної теоретико-методологічної стратегії дослідження. Достовірність отриманих результатів забезпечується іманентним філософським підходом, який дав можливість проаналізувати феномен Digital Humanities зсередини його власних методологічних настанов, а також послідовним зіставленням класичних просвітницьких моделей із сучасними цифровими практиками виробництва й поширення знання.

Переконаливість висновків здобувача ґрунтується на залученні широкого кола актуальних першоджерел та сучасних наукових розвідок у галузі філософії. Логічна архітектура роботи, де кожне з завдань послідовно розкривається у відповідних розділах, підтверджує системний характер дослідження. Сформульовані автором рекомендації щодо критичної оцінки цифрових гуманітарних проєктів, функціонування цифрових архівів та впровадження нових освітніх платформ є цілком обґрунтованими й мають виразне прикладне значення для сучасної соціокультурної практики.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

Дослідження оперто на солідну методологічну базу, зокрема широкий спектр загальнонаукових та спеціальних підходів і методів наукового осмислення соціокультурних та епістемологічних явищ. С. С. Беднарський ефективно застосував сучасний дослідницький інструментарій; концептуальні результати роботи обґрунтовано за допомогою компаративного аналізу, а вивчення фактичного матеріалу узагальнено й викладено у висновках.

На основі виконаного аналізу сформульовано низку нових наукових положень. Новизна дисертації полягає в тому, що вона є комплексним дослідженням Digital Humanities як сучасної форми трансформації проєкту Просвітництва в умовах цифрової культури. Встановлено, що методи цифрової гуманітаристики змінюють тип раціональності від лінійного до мережевого та процедурного. Застосування концепції «цифрового Просвітництва» дало можливість виявити діалектичне напруження між демократизацією знання та алгоритмічними формами контролю.

6. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційну роботу виконано самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості безпосереднього застосування роботи в розробці й критичній оцінці цифрових гуманітарних проєктів, цифрових архівів та освітніх платформ. Матеріали дисертації Беднарського С. С. мають вагоме прикладне значення для освітньої сфери і можуть бути використані у викладанні нормативних та вибіркового курсів з філософії культури, філософії науки, цифрової гуманітаристики й теорії медіа у закладах вищої освіти. Отримані результати також становлять методологічну основу для створення гуманістично орієнтованого цифрового контенту та розробки стратегій подолання цифрової нерівності.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Схвально оцінюючи загальну концепцію дисертації, її наукову та практичну цінність, усе ж зацентруємо увагу на деяких дискусійних міркуваннях та побажаннях:

1. Дисертант заявляє про іманентний філософський підхід, а саме аналіз Digital Humanities зсередини їхніх власних методологічних настанов. Проте, оскільки Digital Humanities за своєю природою є продуктом експансії комп'ютерних наук (*data science*, програмування) у гуманітарну сферу, виникає питання: чи можливо здійснити точний іманентний аналіз Digital Humanities, не вдаючись до трансцендентної (зовнішньої) щодо гуманітаристики логіки математичного моделювання та теорії алгоритмів?
2. "Цифрове Просвітництво" як метафора чи як нова епістема? Запропонована автором концепція "цифрового Просвітництва" є доволі оригінальним поворотом думки. *Проте дискусійним є те, чи справді Digital Humanities продовжує класичний просвітницький проєкт, чи, навпаки, радикально заперечує його.* Наприклад, якщо Просвітництво прагнуло до емансипації людини через індивідуальне критичне мислення, то *Digital Humanities* часто децентрує людину, переносячи фокус на "читання даних" (*distant reading*) та алгоритмічні узагальнення.
3. У переліку ключових слів фігурує "філософська антропологія", а в тексті згадується зв'язок Digital Humanities із сучасною філософською антропологією. Проте ні в меті, ні в жодному з 7 завдань дослідження антропологічний вимір прямо не артикульовано, акцент зміщено на епістемологію, раціональність та публічну сферу. Доцільно було б або чіткіше прописати антропологічний аспект у завданнях (наприклад, як цифрова гуманітаристика змінює уявлення про *Homo Sapiens* як носія знання), або прибрати цей маркер, щоб не перевантажувати роботу.
4. У четвертому пункті новизни порівнюються цифрові архіви/бібліотеки з просвітницькими енциклопедичними проєктами. Варто зауважити, що Просвітницька Енциклопедія (наприклад, Дідро та Д'Аламбера) мала жорстку ідеологічну, кураторську та ціннісну селекцію знання. Сучасні цифрові архіви часто є безсистемними сховищами даних (*Big Data*), де панує горизонтальна архівація без критичного відбору. Ця суттєва функціональна відмінність потребує глибшої експлікації в тексті дисертації.

5. Шосте завдання спрямоване на виявлення критичних аспектів (алгоритмічний контроль, цифрова нерівність). Проте в описі методології та новизни бракує посилань на конкретні філософські школи, які здійснювали критику Просвітництва (наприклад, Франкфуртська школа з їхньою "Діалектикою Просвітництва" Горкгаймера та Адорно). Без залучення цього бекграунду аналіз "алгоритмічної раціональності" ризикує залишитися на рівні соціологічної публіцистики, а не фундаментальної філософії.
6. Оскільки дисертація присвячена Digital Humanities, практичне значення виглядає дещо загальним ("можуть бути використані у розробці..."). Було б переконливіше, якби автор зазначив, які саме критерії чи етико-філософські орієнтири (аксіологічні матриці) пропонуються для розробників сучасних цифрових освітніх платформ в Україні з метою уникнення алгоритмічного відчуження.

Висловлені міркування й побажання не зменшують високої оцінки дослідження і не впливають на достовірність та наукову новизну його результатів.

7. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Беднарського С. С. «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» за своїм змістом відповідає спеціальності 033 – Філософія, є науковим дослідженням, яке відкриває нові можливості для подальших досліджень у галузі філософської рефлексії цифрової гуманітаристики, зокрема у трансдисциплінарних вимірах практичної філософії, що охоплюють філософсько-антропологічний, епістемологічний та соціокультурний аспекти.

Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються, висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють забезпеченню достовірності наукових результатів дисертації, котра однозначно має множину елементів наукової новизни.

Проведений аналіз основних положень дисертації та опублікованих праць дає підстави стверджувати, що дисертація Беднарського С. С. «Digital

Humanities та проєкт Просвітництва» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне значення та прикладну цінність.

Робота пройшла належну апробацію, про що свідчать опубліковані наукові статті та участь автора у наукових конференціях і семінарах, а також презентації дисертаційного дослідження. За змістом та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор Беднарський Сергій Сергійович заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 – Філософія.

Офіційний опонент –

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури

Любов КАРПЕЦЬ

КАРПЕЦЬ ЛЮБОВ АНАТОЛІЇВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	КАРПЕЦЬ ЛЮБОВ АНАТОЛІЇВНА
РНОКПП	2568500985
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	22:28:09 06.07.2026
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000D7D82E020C2EBF07
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Надії КОРАБЛЬОВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філософських наук, доцента, завідувача кафедри філософії та соціології Українського державного університету залізничного транспорту на дисертаційну роботу **Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертаційне дослідження присвячене актуальній філософській проблематиці – трансформації гуманітарного знання в умовах цифрової культури крізь призму проєкту Просвітництва. Актуальність теми зумовлена глибокими епістемологічними зрушеннями, що змінюють архітектуру мислення в епоху «глибокої медіатизації». У цьому контексті автор слушно обирає проєкт Просвітництва як нормативну рамку, оскільки саме він заклав підвалини раціональності, публічності та автономії суб'єкта, які сьогодні потребують переосмислення в цифровому середовищі. Як зазначає автор: «Звернення до проєкту Просвітництва виявляється методологічно продуктивним саме тому, що він історично сформулював нормативні уявлення про знання як раціональне, публічне й універсально доступне. Ідеї публічного використання розуму, критичного ставлення до авторитету й систематизації знання заклали ті інтелектуальні горизонти, в межах яких і сьогодні осмислюються наукове пізнання, освіта та суспільна роль гуманітарних наук» [с. 15].

Тема є актуальною з огляду на фрагментарність існуючих підходів до осмислення Digital Humanities (DH) та недостатню розробленість їхнього філософського статусу у вітчизняній традиції.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому і оформлення.

Дисертація є самостійним, завершеним та цілісним науковим дослідженням. Метою роботи є філософський аналіз DH як сучасного гуманітарного поля знання, спрямований на виявлення взаємозв'язків між цифровою гуманітаристикою та просвітницькими ідеалами.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада Навчально-наукового інституту філософії, культурології, політології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Філософські інтерпретації світу: від класики до постсучасності» (№ д\р 0125U003337).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень забезпечена використанням широкого кола сучасних філософських джерел та застосуванням адекватних методів наукового пізнання. Методологічна стратегія ґрунтується на поєднанні герменевтики, критичної теорії, філософії культури та філософської антропології. Усі висновки логічно випливають із проведеного дослідження, є внутрішньо узгодженими та підтверджуються аналізом теоретичного матеріалу.

Автор вільно оперує як класичними текстами (Кант, Дідро, Габермас), так і сучасними медіа-теоріями (Гейлз, Манович, Зубофф).

Таким чином, можна стверджувати, що дисертація демонструє високий рівень внутрішньої цілісності. Усі завдання не лише реалізовані у відповідних підрозділах, а й отримали концептуальне завершення у висновках, що свідчить про системність наукового мислення автора та досягнення мети дослідження.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- **вперше здійснено** цілісний філософський аналіз ДН як культурно та епістемологічно зумовленого поля гуманітарного пізнання;
- **розроблено концепцію** «цифрового Просвітництва» як аналітичну модель трансформації класичних просвітницьких ідеалів;
- **обґрунтовано підхід** до аналізу цифрових архівів як функціональних аналогів енциклопедичних проєктів Просвітництва;
- **виявлено внутрішні суперечності** цифрової гуманітаристики, пов'язані з напруженням між демократизацією знання та алгоритмічними формами контролю;
- **застосовано «фармакологічний підхід»** (за Б. Стіглером), де ДН розглядаються як одночасно «ліки» та «отрута» для автономії суб'єкта.

6. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень Strikeplagiarism.com) виконано в антиплагіатній інтернет-системі встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

7. Практичне значення отриманих результатів.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у викладанні курсів з філософії культури, філософії технологій, цифрової гуманітаристики, теорії медіа та філософської антропології, а також у межах освітніх програм, присвячених проблематиці цифрової культури та

трансформацій гуманітарного знання. Отримані висновки можуть бути залучені під час розробки й критичної оцінки цифрових гуманітарних проєктів, цифрових архівів і освітніх платформ, орієнтованих на публічність, доступність знання та розвиток критичного мислення. Матеріали дослідження можуть також слугувати теоретичною основою для міждисциплінарних студій, що аналізують соціальні, культурні та епістемологічні наслідки цифрової трансформації науки й освіти.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом дисертація оформлена відповідно наказу №40 МОН України від 12.01.2017 року. Мета наукової роботи досягнута. Завдання виконані у повному обсязі. Принципових і суттєвих зауважень до роботи не виникло, всі розділи були оцінені позитивно.

При позитивній оцінці роботи слід зазначити такі дискусійні моменти:

1. **Надмірний оптимізм:** концепція «цифрового Просвітництва» подекуди виглядає занадто оптимістичною на тлі аналізу «наглядового капіталізму», що ставить під сумнів можливість реанімації просвітницької автономії.

2. **Механізм «кодочитання»:** автор наполягає на «епістемічній прозорості» алгоритмів, проте недостатньо розкрито, як гуманітарій без спеціальної підготовки може реально здійснювати «критичне кодочитання».

3. **Методологічна напруга:** поєднання акторно-мережевої теорії Б. Латура з критичною теорією Ю. Габермаса потребує додаткового обґрунтування через різні онтологічні засади щодо агентності суб'єкта.

4. **Ризик релятивізму:** у розділі про деколонізацію архівів відчувається певний крен у бік епістемологічного релятивізму, що може загрожувати універсальності наукового дискурсу.

5. **Брак локальних прикладів:** теоретичні побудови щодо «нової епістемології» виграли б від більш детального аналізу конкретних українських чи європейських цифрових проєктів на практиці.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною та практичною значимістю дисертаційна робота Беднарського Сергія Сергійовича «Digital Humanities та проєкт Просвітництва» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (редакція від 01.01.2024 р.). Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.).

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри філософії та соціології
Українського державного університету
залізничного транспорту,
кандидат філософських наук, доцент

Іван ТОЛСТОВ

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:54:35 08.07.2026

Назва файлу з підписом: Беднарський_Відгук.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 259.6 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Беднарський_Відгук.pdf
Розмір файлу без підпису: 276.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Толстов Іван Вікторович
П.І.Б.: Толстов Іван Вікторович
Країна: Україна
РНОКПП: 3105807257
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:54:30 08.07.2026
Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг
Серійний номер: 514B5C86A1E5DA110400000006AA1E001345EA05
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.05.15 13:00